

From Word-formation to Culture-construction: COVID-19 Neologisms

Hussein Mollanazar

Associate Professor of Translation Studies,
Allameh Tabataba'i University, Tehran,
Iran

Arghavan Omranipour *

Master of Translation Studies of
Translation Studies, Allameh Tabataba'i
University, Tehran, Iran

Abstract

The novel coronavirus (Covid-19) outbreak has led to the eye-catching emergence of new words and metaphors in the world. The important properties of languages are productivity and creativity as language users need new words to describe new concepts and situations. Sometimes, due to cultural and social changes, languages should be compatible with new circumstances in order to guide behaviors and construct cultures. The Persian language can also be changed through the emergence of new words and equivalents in such linguistic and extra-linguistic evolution. The emergence of new words and metaphors may shape various behaviors, thus influencing cultural, social, and political aspects. Language, the powerful cultural and social means, should be taken into consideration as its appropriate use may contribute to further the aims of communities. The present research explored various aspects of the selected words related to the COVID-19 outbreak. The results revealed that such words are mostly compound-derivative ones and the result of borrowing, loan blending, and calque.

Keywords: coronavirus, covid-19, culture-construction, neologisms, word-formation.

* Corresponding Author: arghavan_omranipour@atu.ac.ir

How to Cite: Mollanazar, H., Omranipour, A. (2021). From Word-formation to Culture-construction: COVID-19 Neologisms. *Language Science*, Corona Special Letter, Vol. 8, 179-195. Doi: 10.22054/ls.2021.55057.1385

از واژه‌سازی تا فرهنگ‌سازی: نوواژه‌های کووید ۱۹

حسین ملانظر دانشیار مطالعات ترجمه، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

ارغوان عمرانی پور * کارشناسی ارشد مطالعات ترجمه، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

چکیده

آغاز و شیوع کروناویروس جدید (کووید ۱۹) در جهان موجب پیدایش چشمگیر نوواژه‌ها و اصطلاحات مختلفی شده است. زیابایی و خلاقیت از ویژگی‌های مهم زبان است، چنان‌که گویشوران، برای بیان مفاهیم تازه، به واژه‌های جدید نیاز دارند. در برخی مواقع، به دلیل تغییرات گسترده فرهنگی و اجتماعی، زبان نیازمند سازگاری با شرایط جدید است تا به رفتارها جهت دهد و فرهنگ‌سازی کند. زبان فارسی نیز در این تحول زبانی و فرازبانی، با استفاده از نوواژه‌ها و معادل‌گزینی، دستخوش تغییر می‌شود. پیدایش این واژه‌ها و اصطلاحات جدید موجب شکل‌دهی به رفتارهای مختلفی می‌شود که بر جنبه‌های فرهنگی، اجتماعی، و سیاسی تأثیرگذار است. توجه به این ابزار قدرتمند فرهنگی و اجتماعی بسیار حائز اهمیت است و استفاده درست از آن کمک شایانی به پیشبرد اهداف جامعه می‌کند. پژوهش حاضر، خصوصیات برخی نوواژه‌ها و واژه‌های مربوط به شیوع بیماری کووید ۱۹ را بررسی می‌کند. نتایج نشان می‌دهد که واژه‌ها بیشتر از نوع مرکب‌مشتق و حاصل‌وام‌گیری، آمیزش قرضی و ترجمه قرضی هستند.

کلیدواژه‌ها: فرهنگ‌سازی، کروناویروس، کووید ۱۹، نوواژه‌ها، واژه‌سازی.

۱. مقدمه

آنچه در اطراف ما اتفاق می‌افتد در زبان تجلی پیدا می‌کند. در مدت شیوع بیماری کرونا در جهان، از نوواژگان و اصطلاحات مختلفی در فرهنگ‌های مختلف استفاده شده است. واژه «کرونا» از کلمه لاتین «corona» یا کلمه یونانی «κορώνη» به معنی تاج یا هاله گرفته شده است. چون شکل عفونی ویروس، که در زیر میکروسکوپ الکترونی دیده می‌شود، تصویری از یک تاج سلطنتی یا تاج خورشیدی است، آن را در فارسی، ویروس تاج‌دار هم می‌نامند. ویروس تاج‌دار، که اولین بار در چین شناخته شد، یکی از انواع جدید کروناویروس است که در ابتدا، در دهه ۱۹۶۰ شناسایی شده‌اند. کروناویروس‌ها، از ویروس سرماخوردگی معمولی تا بیماری سارس و کووید ۱۹ را شامل می‌شوند. ویروس کرونا، جدید عامل بیماری کووید ۱۹ است. سازمان بهداشت جهانی نام رسمی کووید ۱۹ را انتخاب کرد که به کرونا، ویروس، بیماری، و سال ۲۰۱۹ اشاره دارد. دبیرکل سازمان بهداشت جهانی اظهار داشت که مجبور شدند نامی انتخاب کنند که به هیچ منطقه جغرافیایی، حیوان، شخص یا گروهی از مردم اشاره نداشته و قابل تلفظ باشد.

در شرایط شیوع بیماری کرونا، واژه‌های بسیاری، در رسانه‌های مختلف خارجی، در سطح گسترده، استفاده شد؛ اما موارد بسیاری از واژه‌ها، که با فرهنگ اسلامی ایران تطابق نداشت، در ایران مورد استفاده قرار نگرفت. عدم استفاده از بعضی از نوواژه‌ها و واژه‌ها ممکن است ناشی از تفاوت فرهنگی بین جوامع مختلف باشد. کافی (۱۳۶۳) می‌گوید زبان، برحسب تعریف، وسیله انتقال اندیشه‌ها و مفاهیم در میان اعضای جامعه است؛ لذا امری اجتماعی محسوب می‌شود و جزئی از فرهنگ جامعه است. فرهنگ متشکل از امور عینی و ذهنی است که برای نامیدن و نیز ارتباط دادن آنها از واژه‌ها استفاده می‌شود. در نتیجه، وجود یک واژه منوط به آن است که مصداق چنین واژه‌ای یا مفهوم آن در آن فرهنگ وجود داشته باشد.

فرهنگ هر جامعه‌ای در طول تاریخ دچار تغییر و تحول می‌شود. زبان جامعه‌ای که خاستگاه اصلی این تغییر و تحول است نیز همراه با تحول فرهنگی تحول یافته و با ملایمت برای مصداق نو واژه می‌سازد (کافی، ۱۳۶۳: ۱۴). به نظر می‌رسد واژه‌ها و عبارات مربوط به کرونا به سرعت در حال انتشار است و این پدیده جهانی موجب گسترش واژه‌ها و رفتارهای مشترک یا متفاوت فرهنگی می‌شود. برخی از آنها، در مدت بسیار کمی، در

فرهنگ‌های مختلف مرسوم می‌شوند و در سطح گسترده، مورد استفاده قرار می‌گیرند. با توجه به اهمیت نقش زبان در زمان شیوع پدیده کرونا، این پژوهش به بررسی منشأ، ساختار، معنا و فرایندهای واژه‌سازی در واژگان مورد استفاده در دوران کرونا می‌پردازد. ابتدا برخی نواژه‌ها و واژه‌های مربوط به بیماری کرونا از منابع مختلف استخراج شده‌اند؛ سپس، ریشه، ساختار، معنا و فرایندهای واژه‌سازی به کاررفته در آنها مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

۲. واژه‌گزینی در زمان کووید ۱۹

ویگوتسکی^۱ معتقد است زبان در تعاملات اجتماعی و اثرگذاری بر اطرافیان نقش اصلی دارد (Wertsch, 1985) و همچنین، این وسیله ارتباطی بر شناخت و رفتار افراد تأثیر می‌گذارد (Lakoff, 1987). نقش بسیار مهم زبان در فرهنگ و زندگی اجتماعی افراد نشان می‌دهد که ساخت و انتخاب نواژه‌ها در جوامع مختلف بسیار اهمیت دارد. لفوور^۲ (۱۹۹۸)، با اشاره به سرمایه فرهنگی بوردیو، می‌گوید متونی که برای ایجاد آگاهی و ترغیب افراد استفاده می‌شوند جزو سرمایه فرهنگی به شمار می‌آیند. این سرمایه فرهنگی از طریق ترجمه، در بین فرهنگ‌ها و یا در فرهنگ به‌خصوصی، منتقل، پخش و تنظیم می‌شود. ترجمه نقش بسیار مهمی در انتقال و بیان مفاهیم جدید اجتماعی و فرهنگی دارد. در دوران شیوع کووید ۱۹، کتاب‌ها، مقالات و مطالب مختلفی به زبان‌های مختلف ترجمه شدند و مورد استفاده قرار گرفتند.

در زمان شیوع کووید ۱۹، جوامع مختلف شاهد اتفاقات مشترک و مرتبطی هستند که موجب پیدایش نواژه‌های مشترک در نقاط مختلف جهان می‌شود. این نواژه‌ها ممکن است توسط افراد عادی و یا متخصصان و پژوهشگران ساخته و استفاده شوند و یا از طریق ترجمه وارد جامعه مقصد شوند. نواژه‌های بسیاری از فرهنگ‌های خارجی، از طریق فرایندهای مختلف ترجمه، در سطح گسترده، در ایران استفاده می‌شوند. خبرگزاری‌ها و مردم عادی نقش مهمی در استفاده و انتشار این نواژه‌ها دارند.

ترجمه یک فعالیت اجتماعی است که افراد و عوامل مختلفی ممکن است در تولید آن دخیل باشند (Hermans, 1997; Toury, 1995). این فعالیت در محیط فرهنگی

1. Vygotsky, L.

2. Lefevre, A.

اجتماعی تحت تأثیر عوامل زیادی است و براساس هنجارهای پویای جامعه شکل می‌گیرد (Toury, 1995). انتخاب و عدم انتخاب و تغییر نوواژه‌ها به عوامل مختلفی در جامعه مقصد بستگی دارند.

تعاملات اجتماعی افراد با سایر فرهنگ‌ها بر هویت و فرهنگ آنها تأثیر می‌گذارد (Nieto, 2010). فرایند ترجمه، بین دو یا چند فرهنگ مختلف، ممکن است موجب پیدایش نمودها و خصوصیات فرهنگ خارجی در فرهنگ مقصد بشود و خصوصیات زبانی و فرهنگی و هویت جامعه مقصد را تغییر دهد (Schäffner & Adab, 2001; Simon, 2011). این تغییر و تحولات زبانی و فرهنگی نقش مهمی در رشد و توسعه جوامع دارند.

وام‌گیری^۱ و ترجمه قرضی^۲ از فرایندهای واژه‌سازی هستند. در فرایند وام‌گیری، واژه از زبان‌های دیگر قرض گرفته می‌شود (Yule, 2010). در آمیزش قرضی^۳، بخشی از وام‌واژه عیناً از زبان وام‌دهنده وارد زبان وام‌گیرنده می‌شود و بخشی دیگر با یکی از عناصر بومی جایگزین می‌شود. ترجمه قرضی نیز نمونه‌ای از وام‌گیری است که در آن، عناصر ساختاری واژه قرضی را به زبان بومی ترجمه می‌کنند. به این ترتیب، واژه یا تکواژ بومی جای واژه یا تکواژ غیربومی را می‌گیرد، اما الگوی ساختاری واژه، به همان صورت که در واژه قرض‌دهنده بود، حفظ می‌شود (ملائنظر، ۱۳۹۷). برخی از نوواژه‌ها حاصل ترجمه قرضی و برخی دیگر حاصل وام‌گیری و آمیزش قرضی هستند.

در جدول (۱)، در ستون‌های جداگانه، برخی از عبارات مورد استفاده و نوواژه‌های فارسی در دوران شیوع کرونا، معادل انگلیسی، ریشه و ساختار فارسی و انگلیسی آنها آمده است. واژه‌های فارسی و انگلیسی در رسانه‌های خبری مختلف استفاده شده‌اند. برخی از آنها از قبل وجود داشته‌اند و استفاده از آنها در این دوره افزایش یافته است؛ برخی دیگر نیز در این دوره شیوع بیماری کرونا ساخته شده‌اند.

-
1. borrowing
 2. calque
 3. loan blending

جدول ۱. واژه‌های مورد استفاده در دوره شیوع بیماری کووید ۱۹

واژه انگلیسی	واژه فارسی	ریشه	ساختار فارسی	ساختار انگلیسی
Quarantime + Team	قرنطیم	Quarantine: Latin Team: Old English	مضاف + مضاف‌الیه	Quarantime + Team
Corona+ Life	کرونای	Corona: Latin Life: Old English	مضاف + مضاف‌الیه	Corona+ Life
Super + Spreader	ابرنامل	Super: Latin Spread: Old English	پیشوند + اسم	Super + Spreader
Covid + Obedient	کرونافهم	Covid: acronym, coined by the UN WHO in February 2020, 'CO' stands for 'corona,' 'VI' for 'virus,' and 'D' for disease Obedient: Latin	موصوف + صفت	Covid + Obedient
Covid + Idiot	کرونافهم	Covid: Op. Cit. Idiot: Greek	موصوف + صفت	Covid + Idiot
Covid + Divorce	طلاق کرونایی	Covid: Op. Cit. Divorce: Latin	موصوف + صفت	Covid + Divorce
Methamphetamine + Corona	کروناتامین	Methamphetamine: methyl + amphetamine Rona: slang term for the coronavirus Corona: Op. Cit.	مضاف + مضاف‌الیه	Methamphetamine + Corona
Corona + Methamphetamine	کروناتامین	Corona: Op. Cit. Methamphetamine: Op. Cit.	مضاف + مضاف‌الیه	Corona + Methamphetamine
Corona + Jokes	کرونا جوک	Corona: Op. Cit. Joke: Latin	مضاف + مضاف‌الیه	Corona + Jokes
Corona + Story	کروناداستان کروناروایت	Corona: Op. Cit. Story: Latin	مضاف + مضاف‌الیه	Corona + Story
Coronavirus + Calligraphy	خوشنویسی کرونایی	Coronavirus: Op. Cit. Calligraphy: Greek	موصوف + صفت	Coronavirus + Calligraphy

ادامه جدول ۲.

ساختار انگلیسی		ساختار فارسی	ریشه	واژه فارسی	واژه انگلیسی
Social + Distancing	موصوف + صفت	Social: Latin Distancing: Latin	فاصله‌گذاری اجتماعی		Social Distancing
Physical + Distancing	موصوف + صفت	Physical: Latin Distancing: Op. Cit.	فاصله‌گذاری فیزیکی		Physical Distancing
Corona + Party	مضاف + مضاف‌الیه	Corona: Op. Cit. Party: Old French	کروناپارتی		Coronaparty
Smart + Social + Distancing	موصوف + صفت	Smart: Old English Social: Op. Cit. Distancing: Op. Cit.	فاصله‌گذاری اجتماعی هوشمند		Smart Social Distancing
Self + Isolation	موصوف + صفت	Isolated: French Self: Latin	ایزوله (جداسازی) شخصی (مبتلایان/ بیماران)		Self-isolation
Self + Quarantine	موصوف + صفت	Quarantine: Op. Cit. Self: Op. Cit.	قرنطینه شخصی / خودقرنطینگی (افراد در معرض ویروس، مشکوک به ابتلا)		Self-quarantine
Social + Bubbles	موصوف + صفت	Social: Op. Cit. Bubble: Middle English bobel	حباب‌های اجتماعی		Social Bubbles
Covid + Video + Party	موصوف + صفت	Covid: Op. Cit. Video: Latin Party: Latin	مهمانی کوویدئویی		Covideo Party
Covid + Exit	مضاف + مضاف‌الیه	Covid: Op. Cit. Exit: Latin	کوگزیت		Covexit
Rona	اسم	Corona: Op. Cit.	رونا (صورت کوتاه‌شده کرونا)		Rona
Corona + Baby	موصوف + صفت	Corona: Op. Cit. Baby: Late Middle English	بچه‌های کرونایی		Coronababies
Corona + Vacation	موصوف + صفت	Corona: Op. Cit. Vacation: Late 14c.	تعطیلات کرونایی		Coronacation

عبارات و نوواژه‌های مربوط به بیماری کرونا با استفاده از فرایندهای واژه‌سازی گوناگونی پدید آمده‌اند. گاهی از یک فرایند و در بعضی موارد از چند فرایند واژه‌سازی استفاده شده است.

۲-۱. واژه‌های مرکب

فرایند ترکیب^۱، با کنار هم گذاشتن دو یا چند واژه بسیط یا تکواژ واژگانی (آزاد یا وابسته) و تکواژ آزاد دستوری یا دو واژه غیربسیط، واژه جدیدی می‌سازد (شقاقی، ۱۳۸۷). در فرایند ترکیب دو کلمه، صورت جدیدی به وجود می‌آید که ممکن است از ترکیب دو اسم مانند «fingerprint»، دو صفت مانند «good-looking» و یک صفت و یک اسم مانند «fast-food restaurant» حاصل شود؛ استفاده از این فرایند زایا در زبان‌های انگلیسی و آلمانی بسیار رایج است، اما در زبان‌های فرانسوی و اسپانیولی کمتر به چشم می‌خورد (Yule, 2010). به گفته عاصی و بدخشان (۱۳۸۹)، این نوع واژه‌ها هم در زبان محاوره، توسط عامه مردم و هم توسط صاحب‌نظران ساخته می‌شوند؛ از این رو، زبان فارسی می‌تواند از این امکان موجود بهره کافی ببرد و با استفاده از این نوع ساخت‌ها، بسیاری از نیازهای خود را جهت یافتن برابرنهادهای مناسب برای واژه‌ها و اصطلاحات علمی بیگانه مرتفع سازد. در مثال‌های جدول (۱)، «کروناجوک»، «کروناداستان»، «کرونا روایت»، «کروناپارتی» و «کرونافهم» مرکب هستند.

کرونا + فهم

کرونا + جوک

کرونا + داستان

کرونا + روایت

کرونا + پارتی

نوواژه «covidient» به افرادی اشاره می‌کند که با جدیت، دستورها و قوانین دولت را در زمان شیوع بیماری کووید ۱۹ دنبال می‌کنند. «کرونافهم» به عنوان معادل فارسی نوواژه انگلیسی «covidient»، بیشترین رأی را در کانال مطالعات ترجمه آورد. نوواژه «covidient» و معادل فارسی آن، «کرونافهم»، مانند عبارت «corona jokes» و

1. compounding

معادل‌های فارسی آن، مانند «طنز کرونایی»، «کروناجوک» و «شکرستان کرونایی»، در دوران شیوع بیماری کرونا در جهان مورد استفاده قرار گرفت. در سایت‌های خبری خارجی، عبارت «corona story» در موارد مختلفی، مانند صحبت از آنچه در چین اتفاق افتاد، به کار می‌رود. «کروناداستان» یا «کرونا روایت»^۱ در مورد مسابقه داستان‌ها و روایت‌های کرونایی در سامانه آموزش آنلاین سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران هم به کار رفته است. نواژه «coronaparty» به مهمانی‌هایی گفته می‌شود که در زمان شیوع بیماری کرونا برگزار می‌شوند. به گفته خبرگزاری‌ها، بعضی از مردم، بدون توجه به رعایت فاصله اجتماعی، تست کرونای خصوصی می‌دهند و دور هم جمع می‌شوند. آنها تست کرونا را در خانه خودشان انجام می‌دهند و میهمانی برگزار می‌کنند. این رفتار موجب گردهمایی‌ها و انتشار ویروس کرونا می‌شود.

۲-۲. واژه‌های مشتق

در فرایند اشتقاق^۲، کلمه جدید با افزودن وند اشتقاقی (پیشوند یا پسوند) به پایه‌ای واژگانی یا دستوری پدید می‌آید (شقاقی، ۱۳۸۷). این فرایند رایج‌ترین روش واژه‌سازی در ساخت واژه‌های انگلیسی (Yule, 2010) و فارسی (ملائنظر، ۱۳۹۷) است. فرایند اشتقاق یا وندافزایی عبارت است از افزودن وند به پایه برای ساختن کلمه جدید یا تاکید در معنی اصلی (ملائنظر، ۱۳۹۷). باطنی (۱۳۷۲) می‌گوید از نظر زبان‌شناختی، زایایی واژگانی به مبحث اشتقاق یا واژه‌سازی مربوط می‌شود. اشتقاق یعنی اینکه ما بتوانیم از اسم یا صفت، فعل بسازیم، از فعل، اسم یا صفت بسازیم و مانند آن. با اندکی تسامح، می‌توان گفت اشتقاق یعنی گذر از یک مقوله دستوری به مقوله دیگر. از طرفی، شقاقی (۱۳۸۷) می‌گوید وندهای اشتقاقی ممکن است مقوله دستوری پایه را تغییر دهند؛ اما در مواردی نیز، وندهای اشتقاقی تغییری در مقوله پایه ایجاد نمی‌کنند، مثلاً پسوند اشتقاقی «ی»، در زبان فارسی، به اسمی ملموس، مانند دوست یا مادر، افزوده می‌شود و اسمی انتزاعی (با معنای مصدری «... بودن») مانند دوستی یا مادری را می‌سازد. همچنین پیشوند منفی «نا»، وقتی به صفت‌ها

1. corona story
2. derivation

افزوده می‌شود، بدون تغییر مقوله، به صفت پایه معنای «منفی» می‌دهد، مثل «ناشکیبا»، «نادرست» و «ناپاک».

در جدول (۱)، «ابرنافل» مشتق است. در واژه «superspreader»، پیشوند «super-» به واژه «spreader» و در واژه «ابرنافل» نیز پیشوند «ابر-» به واژه «ناقل» اضافه شده است.

ابر + نافل

در خبرگزاری‌ها، از معادل‌های فارسی مختلفی، مانند «ابرگسترنده»، «ابرپاشنده»، «ابرپخش‌کننده» و «ابرنافل»، برای واژه «superspreader» استفاده می‌کنند؛ اما معادل «ابرنافل»، در کانال مطالعات ترجمه، رأی زیادی آورده است. ابتدا در سال ۲۰۰۵، برخی پزشکان که درباره شیوع بیماری سارس تحقیق می‌کردند واژه «superspreader» را به کار بردند. پدیده «ابرنافل»، که وضعیت پزشکی شناخته‌شده‌ای نیست، به روزهای ابتدایی شیوع بیماری سارس برمی‌گردد. در آن زمان که این بیماری تازه داشت به‌عنوان بیماری جدید و مهلکی شناخته می‌شد، تصور بر این بود که بسیاری از بیماران به ذات‌الریه غیرمعمولی مبتلا هستند که علت دیگری دارد و در نتیجه، به‌عنوان موارد خاصی از بیماری که نیاز به اقدامات خاص جداسازی و کنترل بیماری عفونی دارند، در نظر گرفته نمی‌شدند. اصطلاح «superspreader» به معنای فردی است که افراد بسیاری را بیمار و آلوده به ویروس می‌کند. براساس برخی منابع خبری، دانشمندان بر این باورند که ابرناقلان تقریباً ۲۰ درصد جمعیت را تشکیل می‌دهند، اما مسئول انتقال حدود ۸۰ درصد برخی از بیماری‌های عفونی هستند.

۲-۳. واژه‌های مرکب-مشتق

گاهی برای ساختن واژه یا عبارت جدید، هر دو فرایند ترکیب و اشتقاق به کار می‌رود. چنانچه فرایند اشتقاق بر پایه غیربسیط مرکب عمل کند، واژه مرکب-مشتق می‌سازد که علاوه بر دو یا چند تکواژ واژگانی (آزاد یا وابسته)، در ساختارشان وند اشتقاقی هم دیده می‌شود (شقاقی، ۱۳۸۷). کافی (۱۳۶۳) می‌گوید دو توانایی زبان فارسی، که کمتر زبانی آنها را توأم دارد، عبارت‌اند از ترکیب‌پذیری و اشتقاق‌پذیری. توانایی ترکیب‌پذیری در فارسی کنونی زنده است، اما توانایی اشتقاق‌پذیری زبان فارسی، به علت تأثیر واژه‌های زبان‌های بیگانه در زبان فارسی، ضعیف شده است. در جدول (۱)، واژه‌های «فاصله‌گذاری اجتماعی هوشمند»، «کروانفهم»، «خوشنویسی کرونایی»، «فاصله‌گذاری اجتماعی»،

«فاصله گذاری فیزیکی»، «طلاق کرونایی»، «خودقرنطینگی»، «قرنطینه شخصی» و «ایزوله/جداسازی شخصی» مرکب-مشق هستند.

طلاق + کووید + ی

کرونا + ن + فهم

خوش + نویس + ی + کرونا + ی + ی

فاصله + گذار + ی + اجتماع + ی

فاصله + گذار + ی + فیزیک + ی

فاصله + گذار + ی + اجتماع + ی + هوش + مند

قرنطینه + شخص + ی

جدا + ساز + ی + شخص + ی

خود + قرنطینه + گی

حباب + ها + ی + اجتماع + ی

مهمان + ی + کووید + ویدئو + ی + ی

بچه + ها + ی + کرونا + ی + ی

تعطیل + ات + کرونا + ی + ی

نواژه «covidivorce» (طلاق کرونایی)، پس از ثبت نخستین طلاق یک زوج نیویورکی و افزایش متقاضیان طلاق پس از پایان دوران قرنطینه خانگی در چین، در منابع مختلف خبری به چشم می خورد. پیدایش این اصطلاح ناشی از بروز اختلاف های زوج نیویورکی در دوران قرنطینه خانگی است. از سوی دیگر، در برخی خبرگزاری ها آمده است که از ازدواج به سبک کرونایی هم رونمایی شد. به گزارش خبرگزاری آنا تولی ترکیه، باتوجه به اعمال محدودیت های رفت و آمد در عراق برای مقابله با شیوع ویروس کرونا، نیروهای امنیتی و پلیس عروس و دامادها را تا خانه بخت بدرقه می کنند. یک زوج آمریکایی نیز در زمان قرنطینه، مراسم ازدواج خود را با حضور ماکت های مقوایی برگزار کردند.

در زبان فارسی، معادل های مختلفی برای «covidiot» پیشنهاد کرده اند. براساس منابع خبری، اسدالله امرایی معادل فارسی «کوویدخل» را پیشنهاد کرده است. بهروز صفرزاده نیز معادل «لاکرونا (لا + کرونا)» را به قیاس «لاابالی»، «لامذهب» و «لاکردار» ساخته است.

در این میان، در نظرسنجی کانال مطالعات ترجمه، معادل «کروانفهم» بیشترین رأی را آورد.

به‌عنوان مثال، عبارت «coronavirus calligraphy» در وب‌سایت shutterstock به کار رفته است که نشان‌دهنده پیام‌هایی با خطاطی انگلیسی عباراتی مانند «let's stay home, stay home save lives» است. در ایران نیز دکتر حرازی، روانپزشک، خوشنویسی‌های کرونایی انجام داده و شعرها و مطالبی مانند «در ایام مبارزه با کرونا، به یاری هم برخیزیم» را به فارسی تحریری نوشته است.

در دوره شیوع بیماری کرونا، از عبارت «فاصله‌گذاری اجتماعی»^۱ بسیار استفاده می‌شود. دبیرکل سازمان بهداشت جهانی، برای جلوگیری از انتشار ویروس، از عبارت «فاصله‌گذاری فیزیکی»^۲ به جای «فاصله‌گذاری اجتماعی» استفاده می‌کند. به گفته ون کارخوه^۳، اپیدمیولوژیست بیماری‌های عفونی، او و همکارانش در سازمان بهداشت جهانی از «فاصله‌گذاری فیزیکی» به جای عبارت «فاصله‌گذاری اجتماعی» استفاده می‌کنند، چون در حالی که فاصله‌گذاری فیزیکی در این دوره بسیار ضروری است، این موضوع به این معنا نیست که ما باید از نظر اجتماعی، از عزیزان و خانواده‌مان دور باشیم. همچنین، پروفیسور آلدریچ^۴، استاد علوم سیاسی دانشگاه نورث ایسترن آمریکا، تصریح کرده است که عبارت فاصله‌گذاری اجتماعی گمراه‌کننده است و استفاده گسترده از آن ممکن است مخرب باشد.

در کشورهای خارجی از عبارت «smart social distancing» استفاده می‌شود تا از شکل‌گیری اجتماعات و انتشار ویروس جلوگیری شود. براساس خبرگزاری‌ها، مسئولان ایران نیز در گام‌های بعدی، به منظور جلوگیری از انتشار ویروس، از عبارت فاصله‌گذاری هوشمند یا فاصله‌گذاری اجتماعی هوشمند^۵ استفاده کرده‌اند که در آن، از فناوری اطلاعات و ارتباطات بهره گرفته می‌شود.

مقامات و مسئولان سازمان جهانی بهداشت، در مطالب خود درباره بیماری کووید ۱۹، از کلمات «self-quarantine» و «self-isolation» استفاده می‌کنند. این واژگان، از نظر

-
1. social distancing
 2. physical distancing
 3. Van Karkhove, M.
 4. Aldrich, D.
 5. smart social distancing

معنایی، تفاوت دارند؛ طبق توضیحات سازمان جهانی بهداشت، «self-quarantine» در مورد افرادی است که در معرض ویروس کرونا قرار گرفته‌اند و علائمی ندارند، اما «self-isolation» مربوط به افرادی است که به ویروس کرونا مبتلا شده‌اند و یا تست ابتلا به کووید ۱۹ آن‌ها مثبت شده است. جداسازی یا ایزوله^۱ و قرنطینه^۲ روش‌هایی برای جلوگیری از انتشار بیماری کووید ۱۹ هستند. ایزوله یا جداسازی شخصی مربوط به افرادی می‌شود که به بیماری مبتلا شده‌اند، اما قرنطینه شخصی مربوط به افرادی است که در معرض ویروس بوده‌اند و مشکوک به ابتلا هستند. درعین حال، این دو واژه، به‌طور متداول و در محاورات معمول، به‌جای یکدیگر به کار گرفته می‌شوند. مثلاً «خود قرنطینگی»، در سایت‌های خبری، گاهی به‌جای هر دو عبارت به کار می‌رود.

طبق تحقیقات دانشگاه آکسفورد، ایجاد حباب‌های اجتماعی بهترین راه برای کاهش انتشار ویروس کرونا در زمان پسا قرنطینه است که از طریق آن، افراد تعاملات روزمره خود را به تعداد کمی از تماس‌های تکراری محدود می‌کنند. به این دامنه‌های محدود ارتباطات، به اصطلاح، حباب اجتماعی گفته می‌شود.

مهمانی کویدیوئی^۳ به مهمانی‌های آنلاین در فضای مجازی (زوم، اسکایپ) گفته می‌شود. البته مهمانی کویدیوئی، در واقع، مرکب مشتق-آمیخته است.

بر اساس خبرگزاری‌های مختلف، از معادل بچه‌های کرونایی برای «coronababies» و همچنین از معادل فارسی تعطیلات کرونایی برای نوواژه انگلیسی «coronacation» استفاده می‌شود.

۲-۴. واژه‌های آمیخته

فرایند آمیزش^۴ معمولاً از ترکیب قسمت ابتدایی کلمه‌ای با قسمت پایانی کلمه دیگر حاصل می‌شود (Yule, 2010). به بیان دیگر، واژه آمیخته، در فرایند واژ آمیزی، از ترکیب معنا و بخش‌های دو کلمه دیگر به وجود می‌آید (ملائنظر، ۱۳۹۷). در جدول (۱)، «قرنطیم»، «کرونازی»، «کروناتامین» و «کوگزیت» آمیخته هستند.

-
1. isolation
 2. quarantine
 3. covideo party
 4. blending

قرنطینه + تیم
کرونا + آفتمین
کرونا + زیست
کووید + آگزیت

در *واژه‌نامه شهری*^۱، معنای «قرنطیم»^۲ عبارت است از افرادی که انتخاب می‌کنید تا با آنها به سر برید. براساس برخی رسانه‌های خارجی، ابتدا خانمی که صاحب باشگاه بدنسازی است این واژه را درباره کلاس‌های آنلاین بدنسازی خود به کار برد.

نواژه «کرونازی»، معادل فارسی «corona life»، نام جشنواره‌ای است که در دوران شیوع بیماری کرونا، در دانشگاه علامه طباطبایی برگزار می‌شود. این نواژه به معنای زیستن در فضای کرونایی است. «دانشجوی ایرانی و کرونا»، «مسئولیت من در برابر خانواده»، «دانشگاه، جامعه»، «نقش کادر درمان در زمان کرونا»، «وضعیت اقتصادی-اجتماعی ناشی از کرونا» و «نحوه شاد زیستن در ایام کرونایی» محورهای این جشنواره‌اند. در ساخت نواژه «کرونازی»، ابتدا فرایند ترخیم در کلمه «زیست» رخ داده است و آن را تبدیل به «زی» کرده است و بعد، دو کلمه «کرونا» و «زی» ترکیب شده‌اند.

نواژه‌های «MethRona» و «Coroneth» و معادل فارسی آن «کروناتامین»، در دوران شیوع بیماری کرونا، در سایت‌های خبری مورد استفاده قرار گرفته است. براساس خبرگزاری‌های خارجی، پلیس شهری از نواژه‌های «MethRona» و «Coroneth» به شوخی استفاده کرده است. این نواژه‌ها به معنای نوعی ماده مخدر است که به کرونا مبتلا شده است و پلیس شهری، به شوخی، از افرادی که چنین ماده مخدری دارند می‌خواهد تا آن را برای آزمایش رایگان به آنجا ببرند تا متوجه شوند که به کرونا مبتلا شده است یا خیر.

«کوگزیت»^۳، در منابع خبری مختلف، به عنوان استراتژی خروج از تعطیلی سراسری تعریف شده است. آخرین نواژه هم «رونا»^۴ از صورت کوتاه‌شده «کرونا»^۵ حاصل شده است.

-
1. Urban Dictionary
 2. quaranteam
 3. covexit
 4. Rona
 5. Corona

۳. بحث و نتیجه گیری

زبان ابزاری است که برای بازنمایی رخدادها به کار می‌رود، و به رخدادها و رفتارها، در راستای اهداف مختلف، جهت می‌دهد. نوواژه‌ها و اصطلاحاتی که در دوره شیوع بیماری کرونا استفاده می‌شوند حاوی معنا و پیام‌های فرهنگی به‌خصوصی هستند که ممکن است موجب فرهنگ‌سازی و یا تخریب فرهنگی شوند. برخی از این نوواژه‌ها و اصطلاحات، با هدف ترغیب مردم به رعایت قوانین و بهداشت عمومی، ساخته شده‌اند. به‌عنوان مثال، برای رفتار افرادی که قوانین بهداشت عمومی را رعایت نمی‌کنند، نامی انتخاب کرده‌اند که گویای رفتار نادرست این افراد باشد. در مواردی حتی متوجه انتخاب اشتباه واژه‌ای شده‌اند و به‌منظور جلوگیری از تأثیرات مخرب فرهنگی و اجتماعی، بی‌درنگ آن را اصلاح کرده‌اند و واژه مناسب دیگری را در آن برهه زمانی برگزیده‌اند. با این تغییر و تحولات جهانی، شایسته است انتخاب نوواژه‌ها و معادل‌گزینی در راستای غنی‌تر شدن زبان فارسی و جوابگوی نیازهای فرهنگی و اجتماعی جامعه باشد.

واژه‌ها از طریق فرایندهای واژه‌سازی گوناگونی پدید می‌آیند. در زبان‌های مختلف، استفاده از برخی فرایندها در ساخت واژه‌ها رایج‌تر از سایر فرایندهاست. در ساخت واژه‌های فارسی این پژوهش، از میان ۲۴ مورد، ۱۳ واژه مرکب-مشق، ۵ واژه مرکب، ۴ مورد آمیخته، یک واژه مشتق و یک مورد کوتاه‌سازی شده وجود دارد. این نتایج نشان می‌دهد که تعداد واژه‌های مرکب-مشق بیشتر از سایر انواع واژه‌هاست، فرایند ترکیب و اشتقاق بیشتر از همه مورد استفاده قرار گرفته است و در ساخت کلمات انگلیسی نیز از فرایندهایی مانند ترکیب، آمیزش، و کوتاه‌سازی استفاده شده است.

واژه‌های فارسی با ترجمه کلمه به کلمه و وام‌گیری از کلمات انگلیسی پدید آمده‌اند که بیشتر، ساختار موصوف و صفت یا مضاف و مضاف‌الیه دارند. واژه‌هایی مانند «کروناپارتی»، «کروناجوک»، «کروناتامین» و «قرنطیم» حاصل وام‌گیری‌اند، «کرونااستان»، «کروناروایت»، «فاصله‌گذاری فیزیکی»، «طنز کروناپی» و «شکرستان کروناپی» از آمیزش قرضی حاصل شده‌اند، و «ابرقال»، «حباب‌های اجتماعی»، «فاصله‌گذاری اجتماعی» و «فاصله‌گذاری اجتماعی هوشمند» از طریق ترجمه قرضی ساخته شده‌اند.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Hussein Mollanazar

<https://orcid.org/0000-0001-8958-3262>

Arghavan Omranipour

<https://orcid.org/0000-0002-9579-2957>

منابع

- باطنی، محمدرضا. (۱۳۷۲). استفاده از اشتقاق در واژه‌سازی علمی. مجموعه مقالات سمینار زبان فارسی و زبان علم، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- شقایق، ویدا. (۱۳۸۷). مبانی صرف. تهران: نشر سمت.
- عاصی، مصطفی و بدخشان، ابراهیم. (۱۳۸۹). رده‌بندی واژه‌های مرکب. متن پژوهی ادبی، ۴۶، ۷۱-۹۴.
- کافی، علی. (۱۳۶۳). گرایش‌های گوناگون در واژه‌گزینی. نشر دانش، ۲۵، ۱۴-۲۲.
- ملائنظر، حسین. (۱۳۹۷). فن ترجمه ۱؛ واژه. تهران: نشر ترجمه‌پژوهان.

References

- Hermans, T. (1997). Translation as institution. *Translation as intercultural communication*. M. Snell-Hornby, Z. Jettmarová, & K. Kaindl (Eds.), 3–20, John Benjamins.
- Lakoff, G. (1987). *Women, fire, and dangerous things: What categories reveal about the mind*. The University of Chicago Press.
- Lefevere, A. (1998). Translation practice(s) and the circulation of cultural capital: Some Aeneids in English. *Constructing cultures: Essays on literary translation*. S. Bassnett & A. Lefevere (Eds.), 41–57. Multilingual Matters.
- Nieto, S. (2010). *Language, culture, and teaching: Critical perspectives*. Routledge.
- Schäffner, C., & Adab, B. (2001). The idea of the hybrid text in translation: Contact as conflict. *Across Languages and Cultures*, 2(2), 167–180.
- Simon, S. (2011). Hybridity and translation. *Handbook of translation studies*. Y. Gambier & L. van Doorslaer (Eds.), Vol. 2, 49–53. Philadelphia: John Benjamins Publishing.
- Toury, G. (1995). *Descriptive translation studies and beyond*. John Benjamins Publishing Company.

- Wertsch, J. V. (1985). *Vygotsky and the social formation of mind*. Harvard University Press.
- Yule, G. (2010). *The study of language*. Cambridge University Press.
- Assi, M., & Badakhshan, E. (2010). Stratifying the Compound Words. *Literary Text Research*, 46, 71-94. [In Persian].
- Batani, M. R. (1993). *The Use of Derivation in Scientific Word-Formation*. Tehran: University Publication Center. [In Persian].
- Kafi, A. (1984). Different Trends in Word Selection. *Danesh*, 25, 14-22. [In Persian].
- Mollanazar, H. (2018). *Translation Techniques 1. Words*. Tehran: Tarjomeh-pazhouhan. [In Persian].
- Shaghghi, V. (2008). *An Introduction to Morphology*. Tehran: Samt. [In Persian].

استناد به این مقاله: ملائظر، حسین، عمرانی پور، ارغوان. (۱۴۰۰). از واژه‌سازی تا فرهنگ‌سازی: نواژه‌های کووید ۱۹.

Doi: 10.22054/ls.2021.55057.1385 .۱۹۵-۱۷۹ ۸ ویژه‌نامه کرونا، سال ۸

Language Science is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

